

ДАЛЕКА ПОСЕСТРА

Вже й не пригадаю, коли й де ми зазнайомилися... – та, певно ж, на одній з наукових конференцій, адже був період, коли ми обидві доволі часто брали участь у них. Наші наукові зацікавлення не збігалися з точністю один до одного, але спільною була захопленість феноменом української літератури – її праглосья прочитати якнайґрунтовніше, якнайближче до її істинної сутності (то ж, нагадаю молодим, був період, коли зусилля кожного дослідника рідної літератури спрямовувалися на відчищення її від багатолітніх перекручень і кривотлумачень, на вивчення заборонюваних та замовчуваних постатей і процесів).

...Люди тяжіли до неї... У тому полі тяжіння опинилася і я – і то стало одним з найбільших подарунків долі...

Відчувши у Лідії Григорівні рідну душу (ми якось одразу й перейшли на «ти»), я особливо була вражена, коли почула, що вона – доцент з Ужгорода – походженням із Харківського краю (а я ж народжена у Харкові). Попри те, що наші долі давно з Харковом не пов'язані, важливою і чи не постійною темою для нас була, сказати б, неоднозначність ролі цього міста – нашої «малої» батьківщини – в історії нашої великої Батьківщини – України. А точніше – персон різних профілів і рівнів діяльності: ганьба антиукраїнських акцій останніх десятиліть – і надзвичайно великий внесок в українську культуру першої половини ХІХ століття, катастрофічні для Української Держави події 1919 року – й фантастичні інтелектуальні здобутки другої половини ХХ століття, внесок у розвиток науки і техніки, зокрема космічної, замовчуваний, щоправда, центром тодішньої «наддержави». А також геть не вивчена доля Харкова, сильно поруйнованого під час Другої світової війни, трагізм існування та смерті від голоду (чия у тому провина – ще належить дізнатися) й кулі окупанта тисяч його мешканців (як розповідала моя мати) – тем і питань безліч...

Завжди елегантна й зовні стримана (я милувалася нею і трошечки навіть заздрила: не вмію ані так одягатися, ані так поводитися), вона була насправді дуже емоційною і вразливою людиною. І не так щодо власних кривд чи неприємностей, як за інших людей. Одного разу трохи на мене образилася, хоча й виказала те дуже делікатно і так, що ніхто не чув. А річ була у тім, що я, ведучи одне із засідань чергової конференції й підсумовуючи його, не сказала жодного схвального слова про доповідь (справді цікаву) аспірантки професора Л.Г. Голомб... То був для мене справжній урок, і тієї помилки надалі я намагалася ніколи не повторювати – стосовно будь-кого.

А іншого разу я побідкалася (у телефонній розмові, яка загалом була на різні теми – і телефонувала тоді Ліда), що нема як і де оздоровити доньку і двох малих онук: не маю ж ані городу, ані хатинки на природі, увесь квітник – на підвіконні, та й грошей малувато, путівки ж дорогі (останнього, щоправда, я не сказала, та вона й сама знала). «То нехай ідуть до моєї Олі, – мовила не роздумуючи, – вона зі своєю сім'єю мешкає у рибальському селищі на Азовському морі, недалеко від Генічеська, вона їм допоможе. Азовське море вам підходить? Я їй подзвоню». Оля прийняла їх до себе, наче рідних. Той курорт і те миле спілкування з нею та її сестричкою Надею мої дівчата згадують досі...

Знаючи, в яких умовах я тоді жила (четверо у 15-метровій «готельці»), Ліда постійно запрошувала: «Приїжджай, відпочинеш від свого «гуртожитку», та й попрацювати в мене зможеш спокійно...». – Легко сказати... я могла лише дякувати... І тоді вона організовує спецкурс з історії української драматургії – для мене... «Приїжджай, у нас скоро магнолії зацвітуть...». То були, без перебільшення, казкові дні. Зранку – лекційна пара чи дві, а потім – суцільна «культурна програма», яку вела Ліда-Лідуся – і як гостинна господиня, і як ерудований екскурсовод... Ми обійшли усі наймальовничіші куточки Ужгорода, гуляли біля ріки, відвідали кав'ярні й музеї. Лише до театру не потрапили... Була ще й сміхота: раптове різке похолодання – надзвичайно рідкісне для кінця квітня... Магнолії таки розквітли – яка чарівна краса... – а в аудиторіях холоднеча (опалення ж давно вимкнено: весна). І в готелі університетському теж. Ліда забрала мене до себе: удома хоч на кухні грійся, хоч електрообігрівач увімкни... Я жартувала: «Ну, звісно, і у субтропіках стане холодно, коли Мороз прибуде», – всі щиро сміялися.

У роботі Лідія Григорівна цілком безвідмовна: чи то доповідь до якоїсь конференції, чи то розділ до нашої (Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка Національної академії наук України) колективної «Історії української літератури у 12-ти томах», чи рецензування розділів до неї ж – усе те чітко, вчасно, якісно. А ще – коли комусь потрібна допомога. Вона ніби була у стані постійної готовності. Особливо вразив останній (!) факт. У грудні 2012-го я зателефонувала з проханням написати відгук на один автореферат – скоро мав відбутися захист, хотілося підстрахувати молоду дослідницю. «Звичайно, напишу, нехай надсилає», ще кількома фразами перекинулася, – і навіть в інтонаціях не було жодного натяку на те, що Лідія Григорівна погано почувається...

Ларуса Мороз

доктор філологічних наук, провідний
науковий співробітник Інституту
літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України